

מדד אקים להכללה 2020

מדד ההכללה ה-6 של אנשים עם מוגבלות שכלית בחברה

בשנת 2013 יזמה עמותת אקים ישראל, את מדד ההכללה (inclusion) של אנשים עם מוגבלות שכלית במטרה לבחון את מידת הכללתם של האנשים בחברה הישראלית. נוכח התפרצות מגפת הקורונה, ביקשנו להתמקד בהשפעות המגיפה על אנשים עם מוגבלות שכלית מנקודת מבטם שלהם, מנקודת המבט של בני משפחותיהם וכן של אנשי הצוות התומכים בהם במערך הדיור של אקים ישראל.

לצורך שמיעת קולם של אנשים עם מוגבלות שכלית ערכנו 9 קבוצות מיקוד בערים פרדיס, בתל אביב, בבת ים, ברחובות, באשקלון, ובאשדוד, שבהן השתתפו 58 אנשים עם מוגבלות שכלית - 16 מהם מתגוררים בבית המשפחה ו-42 במערך הדיור בקהילה של אקים. בנוסף, הופץ סקר מקוון לבני משפחה ולצוות התומך באנשים במערך הדיור של אקים ישראל.

אז מה למדנו?

- היחס לאנשים עם מוגבלות שכלית בתקופת המגיפה התאפיין במעבר מ"מוגנות" יתר (איסור על מפגשים עם בני משפחה מחשש מהידבקות ואיסור יציאה ממסגרות הדיור) ל"חירות" (חופש תנועה, זכות הבחירה, הזכות לקשרים משפחתיים ועוד).
- כן התרחש שינוי בתפיסת מושג הבריאות, שכלל מעבר מדאגה לבריאות במובנה הצר - בריאות פיזית, לבריאות במובנה הרחב - בריאות נפשית ואיכות חיים.
- בדומה לכלל הציבור, היה מעבר משיבוש מוחלט של חיי השגרה של האנשים, למעבר לחיים של שגרת קורונה חדשה לצד המגיפה (הכוללת גם תעסוקה ופעילויות פנאי).
- חשיבות העמקת השימוש במדיות הדיגיטליות לצורך שמירה על איכות החיים.
- העמקת ההבנה וההתמעה בחשיבות הקשר המשפחתי והחברתי. נושא זה הינו נושא קריטי גם בימים שבשגרה ומהווה אבן יסוד בתפיסה ממוקדת אדם (*). בימי המגיפה חשיבותו הועצמה.
- הקושי בהתמודדותם של אנשים עם מוגבלות שכלית, הנמצאים בסיכון רפואי גבוה במקרה של תחלואה בקורונה (הוגדרו "אדומים"), ושנותרו סגורים בבתים, נותר בעינו והוא ההתמודדות הקשה ביותר גם כיום.

עם פרוץ משבר מגפת הקורונה, התמיכה באנשים עם מוגבלות שכלית התאפיינה על ידי כולנו בגישה סמכותית תוך הטלת מגבלות חמורות ופגיעה בחירויות הפרט אפילו יותר מהפגיעה שחווה הציבור הרחב. בפרוץ המגיפה ידענו מעט מאוד אודות הנגיף ובהתאם לכך אנשים עם מוגבלויות שויכו כולם באופן גורף ואחיד ל"קבוצת סיכון גבוה", אשר יש להגן עליהם מפני הנגיף, מבלי להתייחס למאפיינים של גיל, מאפיינים רפואיים אישיים וכו'. בתחילה טרם נודעו מאפייני הסיכון הגבוה הספציפיים (כדוגמת BMI 30 ומעלה, לחץ דם גבוה, מערכת חיסונית מוחלשת, סכרת, אסטמה).

מסגרות הדיוור התומך נסגרו בפני ביקורים (של בני משפחה, אפוטרופוסים, גורמי פיקוח וכו'), וכן נאסרה יציאתם של האנשים לביקורים ולחופשות בבית המשפחה. רק בהמשך ככל שהתבהרה התמונה והתחדדה התפיסה ממוקדת האדם, הדברים השתנו. עפ"י ממצאי הסקר כ-15% בלבד מכלל האנשים עם מוגבלות שכלית נמצאים בסיכון גבוה לתחלואה קשה ממחלת הקורונה. ואכן היחס השתנה באופן מותאם יותר ואישי.

במהלך הסגר השני היחס והגישה כלפי האנשים עם מוגבלות השתנו לחלוטין. ההבנה כי בריאותם הנפשית הינה קריטית והשפעת הקשרים האישיים האנושים על בריאות זו חלחלה לעומק. אנשים שגרו במסגרות דיוור יכלו לצאת לבקר את משפחותיהם בחגי תשרי ללא התניה ליציאה למשך שבועיים, מסגרות התעסוקה והפנאי כולן היו פתוחות. עם זאת, עד למועד כתיבת דוח זה עדיין מוגבלת תנועתם של מי שמוגדרים בקבוצת סיכון גבוה ("אדומים"), והם אינם מורשים להשתלב במסגרות התעסוקה ללא אישור מרופא המשפחה (אשר פעמים רבות חוששים ליטול על עצמם את האחריות ולאפשר את יציאתם). זאת, תוך צמצום מרחב הבחירה שלהם והאפשרות לקבל החלטות על חייהם, בשל הסיכון הגבוה הכרוך בכך.

ממצאי המדד המרכזיים

האנשים עצמם

- **75%** מהאנשים דיווחו כי הקושי הגדול ביותר שחוו בסגר הראשון היה מניעת הקשר עם המשפחה. היכולת לצאת לבתי המשפחות ולהיפגש עם בני משפחה בסגר השני הקל עליהם מאוד.
- לרוב המוחלט של האנשים יש ידע בסיסי על מגפת הקורונה ומודעות גבוהה יחסית להנחיות משרד הבריאות.
- רוב האנשים ציינו כי הם משתמשים יותר מאשר בעבר במדיה דיגיטלית על סוגיה השונים. מרביתם נדרשים לסיוע על מנת לעשות כן.
- כל המשתתפים ציינו את הקושי בהיעדר פעילויות פנאי ותכנים שמועברים על ידי מדריכים חיצוניים (על אף שציינו, כי הצוות התומך משתדל לארגן פעילויות).

בני המשפחה

- **51.3%** מבני המשפחה דיווחו על השפעה שלילית משמעותית על מצבו הנפשי של בן משפחתם עם המוגבלות השכלית (בעיות שינה, מצבי אי שקט חריגים שהובילו לפגיעה עצמית, חרדות, השמנה, ירידה במשקל ועוד). 39.6% דיווחו כי לא היה שינוי משמעותי ו-9% דיווחו שהיתה השפעה חיובית שכן בן המשפחה שמח להישאר בבית.
- **75.6%** מבני המשפחה מסכימים עם ההגבלות שהוטלו עליהם בנושא ביקורי בני המשפחה במהלך הסגר הראשון. 24.4% אינם מסכימים עם ההגבלות שהוטלו.
- **46%** השיבו כי הם ובן משפחתם משתמשים יותר במדיה הדיגיטלית. קיים פער משמעותי בין בני משפחה של אנשים הגרים במעונות פנימייה - רק 17% סבורים כי שימוש במדיה דיגיטלית מתאים לבן משפחתם, לעומת בני משפחה לאנשים הגרים בדוור בקהילה (דירות והוסטלים) - 32% מהם סבורים כי המדיה הדיגיטלית מתאימה לבן משפחתם.
- **51.4%** מבני המשפחה מעריכים יותר את הצוותים התומכים בדוור בשל משבר הקורונה.

הצוות במסגרות דוור בקהילה

- **68%** מאנשי הצוות העידו, כי האנשים משתמשים במדיה הדיגיטלית במידה רבה לשמירה על קשר עם משפחותיהם ובכלל.
- **32%** מאנשי הצוות הבחינו בשינוי לרעה במצבם של האנשים (בין היתר: עצב, התפרצויות, אי שקט, עצבים, לחץ, חרדות, דכאון, געגועים, בכי, הרטבות, חוסר אונים, בלבול, נסיגה משמעותית בהתנהגות, התמודדות עם יציאה משגרה וחוסר ודאות ועוד).
- **90%** מאנשי הצוות ציינו, כי הם מסכימים עם ההנחיות לגבי הגבלות התנועה ומניעת הביקורים במהלך הסגר הראשון, לצורך הגנה על בריאות האנשים. ביחס לשגרה בצד נגיף הקורונה, רוב אנשי הצוות ציינו, כי יש צורך בהנחיות ברורות

ציר זמנים

חיים בצל מגפת הקורונה

15/3

- סגירת מסגרות התעסוקה (מרכזי היום לאנשים במצב סיעודי וטיפולי נשארו פתוחות).
- איסור על ביקורים של בני משפחה במסגרות הדיור ואישור ליציאה לביקור בבית המשפחה תוך התניה למינימום שבועיים).
- סגירת גני ילדים ובתי ספר של החינוך המיוחד (לראשונה מזה כמה עשורים).

25/3

סגר כללי ראשון בישראל
(עד ליום 19/4)

21/4

פתיחת מסגרות הדיור לביקורי משפחות בתנאים מגבילים (עם מיגון במרחב הפתוח).

2/5

גני הילדים ובתי הספר של החינוך המיוחד חוזרים לפעול.

1/6

חזרה לפעילות מלאה (בהתאם לשגרת קורונה ולתו הסגול) במסגרות התעסוקה בקהילה. (למעט אנשים המוגדרים "אדומים" בשל השתייכותם לקבוצת סיכון גבוה).

18/9

- סגר שני כללי בישראל (עד ליום 14/10).
- מרכזי היום וכל מסגרות התעסוקה והפנאי נותרים פתוחים.
- גני הילדים ובתי הספר של החינוך המיוחד נותרים פתוחים.
- מותרת יציאה של אנשים ממסגרות הדיור לביקור בבית המשפחה ללא התניית זמן ומאושרים ביקורים במסגרות הדיור (עם מיגון במרחב הפתוח).

11/10

חזרה לשגרה לצד קורונה (למעט אנשים המוגדרים "אדומים" בשל השתייכותם לקבוצת סיכון גבוה).